CIVIL SERVICES (MAIN)EXAM- 2023

SKYC–B–SNKT

संस्कृतम्

द्वितीयं प्रश्नपत्रम्

(साहित्यम्)

समयः होरात्रयम् (घंटा-त्रयम्)

पूर्णाङ्काः 250

प्रश्नपत्र-सम्बन्धिताः विशेषनिर्देशाः

कृपया प्रश्नोत्तरलेखनात् पूर्वं निम्नलिखितनिर्देशाः सावधानतया पठनीयाः

खण्डद्वये विभाजिताः **अष्टौ** प्रश्नाः।

परीक्षार्थिभिः **पञ्चैव** प्रश्नाः समाधेयाः।

प्रथम-पञ्चमौ प्रश्नौ अपरिहार्यौ। अवशिष्टेषु प्रश्नेषु **त्रयः** प्रश्नाः समाधेयाः। प्रतिखण्डम् **एकः** प्रश्नः अवश्यं ग्रहणीयः।

प्रश्नानां तद्भागानां वा मूल्याङ्काः प्रश्नस्थले एव निर्दिष्टाः।

चतुर्थ-पञ्चम-षष्ठप्रश्नाः संस्कृतभाषायां देवनागरीलिप्या समाधेयाः। अवशिष्टप्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषायां देवनागरीलिप्या अथवा परीक्षाप्रवेश-प्रमाणपत्रे स्वीकृतया कयाचिद्भाषया प्रदेयम्।

प्रश्नोत्तरार्थं निर्दिष्टा पदानां संख्या परिपालनीया।

यदि प्रश्नोत्तरपुस्तिकायां कोपि पृष्ठः अंशो वा रिक्तः (अलिखितः) स्यात्तर्हि तत्र स्पष्टरूपेण व्यत्यासचिह्नं (×) विधेयम्।

प्रश्नक्रमानुसारमेव क्रमेण प्रश्नोत्तराणि प्रदेयानि। न चेत् अंशतः प्रदत्तं प्रश्नोत्तरमपि संपूर्णप्रश्नोत्तरवत् परिगणितं भवेत्।

SANSKRIT

PAPER—II

(LITERATURE)

Time Allowed : Three Hours

Maximum Marks : 250

QUESTION PAPER SPECIFIC INSTRUCTIONS

Please read each of the following instructions carefully before attempting questions

There are EIGHT questions divided in TWO Sections.

Candidate has to attempt FIVE questions in all.

Question Nos. **1** and **5** are compulsory and out of the remaining, THREE are to be attempted choosing at least ONE question from each Section.

The number of marks carried by a question/part is indicated against it.

Question Nos. **4**, **5** and **6** must be answered in SANSKRIT and the remaining questions must be answered either in SANSKRIT or in the medium authorized in the Admission Certificate. Answer written in SANSKRIT must be in Devanagari script.

Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to.

Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.

Attempts of questions shall be counted in sequential order. Unless struck off, attempt of a question shall be counted even if attempted partly.

खण्ड—A / SECTION—A

1. अधोनिर्दिष्टानां विषयाणां विवेचनं सोदाहरणं प्रत्येकं सार्धशतशब्दैः (*150*) विधीयताम्— 10×5=50

(a) ''प्रकृतिमधुरा भारविगिरः'' इति वचसः आशयः सोदाहरणं विव्रियताम्।

(b) ''मेघे माघे गतं वयः'' इति कथनं सप्रमाणं निरूप्यताम्।

(c) ''बाणोच्छिष्टं जगत् सर्वम्'' इति वचनं सोदाहरणं समीक्ष्यताम्।

(d) बृहत्त्रयां नैषधीयचरितस्य स्थानं महत्त्वञ्च प्रतिपाद्यताम्।

(e) दण्डिनः गद्यसौन्दर्यं सोदाहरणं विशदीक्रियताम्।

2. अधोनिर्दिष्टानां विषयाणां युक्तियुक्ता समीक्षा विधेया—

(a) ईशा वास्योपनिषदि 'संभूति', 'असंभूति' इत्येतयोः कः अभिप्रायः, वैशद्येन समालोच्यताम्। 15

(b) गीतायां प्रतिपादितानां ज्ञान-कर्म-भक्तियोगानां सोदाहरणं स्वरूपं समीक्ष्यताम्। 20

(c) साम्प्रतिके प्रशासन-परिचालने कौटिलीयार्थशास्त्रस्य उपादेयत्वं सयुक्तिकं सोदाहरणं प्रतिपादयत। 15

3. अधोनिर्दिष्टानां विषयाणां समीक्षा विधेया—

(a) ''कालिदासस्य सर्वस्वमभिज्ञानशाकुन्तलम्'' इति कथनं सोदाहरणं प्रमाणीक्रियताम्। 15

(b) मुद्राराक्षसनाटके वर्णितायाः राजनैतिकदशायाः चित्रणं समीक्षणञ्च क्रियताम्। 15

(c) ''उत्तररामचरिते भवभूतिर्विशिष्यते'' इति वचनं सप्रमाणं समीक्ष्यताम्। 20

4. अधोलिखितानां विवेचनं देवभाषयैव देवनागरीलिप्यामेव च कर्त्तव्यम्—

(a) पं० विष्णुशर्मविरचित-पञ्चतन्त्रस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम्। 15

(b) संस्कृतमहाकाव्येषु कल्हणविरचित-राजतरंगिण्याः वर्ण्यविषयं वैशद्येन प्रतिपाद्यताम्। 15

(c) ''महाकवि जयदेवप्रणीतं गीतगोविन्दं पाठं-पाठं, श्रावं-श्रावं च कोऽपि अनिर्वचनीयः आनन्दः समुदेति'' इति भावं सोदाहरणं प्रमाणीक्रियताम्। 20

खण्ड—B / SECTION—B

5. देवनागरीलिप्यां संस्कृतभाषायां सार्धशतशब्देषु (150) व्याख्यायताम्— 10×5=50

(a) त्यागाय संभृतार्थानां सत्याय मितभाषिणाम्।
यशसे विजिगीषूणां प्रजायै गृहमेधिनाम्।।

(b) रघूणामन्वयं वक्ष्ये तनुवाग्विभवोऽपि सन्।
तद्गुणैः कर्णमागत्य चापलाय प्रचोदितः।।

(c) अनन्तरत्नप्रभवस्य यस्य हिमं न सौभाग्यविलोपि जातम्।
एको हि दोषो गुणसन्निपाते निमज्जतीन्दोः किरणेष्विवाङ्कः।।

(d) क्रियासु युक्तैर्नृप! चारचक्षुषो न वञ्चनीयाः प्रभवोऽनुजीविभिः।
अतोऽर्हसि क्षन्तुमसाधु साधु वा हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः।।

(e) कृतप्रणामस्य महीं महीभुजे जितां सपत्नेन निवेदयिष्यतः।
न विव्यथे तस्य मनो न हि प्रियं प्रवक्तुमिच्छन्ति मृषा हितैषिणः।।

6. अधोनिर्दिष्टानां व्याख्या नागराक्षरैः संस्कृतभाषायामेव विधेया—

(a) अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनद्देवा आप्नुवन्पूर्वमर्षत्।
तद्धावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति।। 15

(b) यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ।
समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्त्वाय कल्पते।। 15

(c) अश्रुपूर्णमुखीं दीनां कृशामनशनेन च।
शोकध्यानपरां दीनां नित्यं दुःखपरायणाम्।। 20

7. अधोलिखितानां भावार्थः सन्दर्भपुरस्सरं प्रतिपादनीयः —

(a) सन्तप्तानां त्वमसि शरणं तत्पयोद! प्रियायाः,
सन्देशं मे हर धनपतिक्रोधविश्लेषितस्य।
गन्तव्या ते वसतिरलका नाम यक्षेश्वराणां,
बाह्योद्यानस्थितहरशिरश्चन्द्रिकाधौतहर्म्या।। 15

(b) यदाऽकिञ्चिज्ज्ञोऽहं द्विप इव मदान्धः समभवं,
तदा सर्वज्ञोऽस्मीत्यभवदवलिप्तं मम मनः।
यदा किञ्चित्किञ्चिद् बुधजनसकाशादवगतं,
तदा मूर्खोऽस्मीति ज्वर इव मदो मे व्यपगतः॥ 15

(c) तात! चन्द्रापीड! विदितवेदितव्यस्याधीतसर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति। केवलञ्च निसर्गत एवाऽभानुभेद्यमरत्ना-लोकच्छेद्यमप्रदीपप्रभापनेयमतिगहनं तमो यौवनप्रभवम्। 20

8. अधोलिखितानां पद्यानां प्रसङ्गनिर्देशपूर्वकं व्याख्या कार्या—

(a) सम्बन्धिराज्यमिदमेत्य महान् प्रहर्षः,
स्मृत्वा पुनर्नृपसुतानिधनं विषादः।
किं नाम दैव! भवता न कृतं यदि स्याद्,
राज्यं परैरपहृतं कुशलं च देव्याः॥ 15

(b) यस्य त्वया व्रणविरोपणमिङ्गुदीनां,
तैलं न्यषिच्यत मुखे कुशसूचिविद्धे।
श्यामाकमुष्टिपरिवर्द्धितको जहाति,
सोऽयं न पुत्रकृतकः पदवीं मृगस्ते॥ 15

(c) इयं गेहे लक्ष्मीरियममृतवर्तिर्नयनयो-
रसावस्याः स्पर्शो वपुषि बहुलश्चन्दनरसः।
अयं बाहुः कण्ठे शिशिरमसृणो मौक्तिकसरः,
किमस्या न प्रेयो? यदि परमसह्यस्तु विरहः॥ 20

★★★